Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

BO'LAJAK MUTAXASSISLARNI YANGI AVLOD DARSLIKLARI BILAN ISHLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI.

Abdujalilov Farruxbek Po'latjon o'g'li
Namangan pedagogika instituti, mustaqilizlanuvchi
abdujalilovfarrux32@gmail.com
+99833-035-43-43

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida tahsil olayotgan bo'lajak mutaxassislarni yangi avlod darsliklari bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishning metodik xususiyatlari tadqiq etilgan. Zamonaviy ta'lim standartlari, raqamli texnologiyalar va integratsiyalashgan darslik majmualarining o'quv jarayonidagi o'rni tahlil qilingan. Pedagogik va psixologik yondashuvlar asosida talabalarning mustaqil ta'lim olish, interaktiv komponentlar bilan ishlash hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan unumli foydalanish kompetensiyalarini shakllantirish mexanizmlari yoritilgan. Tadqiqot natijasida bo'lajak mutaxassislarning metodik tayyorgarligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.
Kalit so'zlar: yangi avlod darsliklari, bo'lajak mutaxassislar, metodik xususiyatlar, ta'lim platformalari, multimedia, kompetensiya, mustaqil ta'lim, raqamlashtirish.

Аннотация: В данной статье исследуются методические особенности развития у будущих специалистов, обучающихся в системе высшего образования, навыков работы с учебниками нового поколения. Анализируется роль современных образовательных стандартов, цифровых технологий и интегрированных учебных комплексов в учебном процессе. На основе педагогических и психологических подходов освещаются механизмы формирования у студентов компетенций самостоятельного обучения, работы с интерактивными компонентами и эффективного использования информационно-коммуникационных технологий. В результате исследования разработаны практические рекомендации, направленные на повышение методической подготовки будущих специалистов.
Ключевые слова: учебники нового поколения, будущие специалисты, методические особенности, образовательные платформы, мультимедиа, компетенция, самостоятельное обучение, цифровизация.

Abstract: This article explores the methodical features of developing the skills of future specialists studying in the higher education system to work with new-generation textbooks. The role of modern educational standards, digital technologies, and integrated textbook complexes in the educational process is analyzed. Based on pedagogical and psychological approaches, the mechanisms for forming students' competencies in independent learning, working with interactive components, and the effective use of information and communication technologies are highlighted. As a result of the study, practical recommendations aimed at improving the methodical training of future specialists have been developed.
Keywords: new-generation textbooks, future specialists, methodical features, educational platforms, multimedia, competence, independent learning, digitalization.

Kirish

Zamonaviy jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va mehnat bozoridagi kuchli raqobat oliy ta'lim tizimi oldiga yuqori malakali, mustaqil va kreaktiv fikrlovchi, raqamli texnologiyalarni mukammal egallagan mutaxassislarni tayyorlash vazifasini qo'ymoqda. O'zbekiston Respublikasi oliy taislim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ta'lim mazmunini modernizatsiya qilish, o'quv jarayoniga ilg'or pedagogik texnologiyalar va innovatsion darsliklarni joriy etish ustuvor vazifa

sifatida belgilangan [1]. Bu jarayonda an’anaviy, faqatgina matnli ma’lumotlarni uzatuvchi adabiyotlardan voz kechilib, gibrid va multimedia elementlariga boy bo‘lgan "yangi avlod darsliklari" tizimiga o‘tilmoqda.

Yangi avlod darsliklari — bu shunchaki qog‘oz nashrining elektron shakli (PDF) emas, balki tarkibida QR-kodlar, audio va video materiallar, virtual laboratoriyalar, interaktiv testlar hamda xorijiy ta’lim resurslariga giperhavolalarni jamlagan yaxlit didaktik tizimdir [2]. Bo‘lajak mutaxassislarning bunday darsliklar bilan ishlash ko‘nikmasini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi. Chunki talaba oliy ta’lim muassasasida yangi formatdagi adabiyotlar bilan samarali ishlay olsagina, kelajakda o‘z kasbiy faoliyatida uzluksiz mustaqil ta’lim olish (lifelong learning) qobiliyatini namoyon qila oladi [3]. Maqolaning maqsadi bo‘lajak mutaxassislarni yangi avlod darsliklari bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishning didaktik mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslash va amaliy natijalarini tahlil qilishdan iborat.

Metodologiya

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, qiyosiy-pedagogik tahlil, didaktik modellashtirish, talabalar o‘rtasida so‘rovnoma o‘tkazish (anketa) hamda pedagogik tajriba-sinov metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot 2025–2026-o‘quv yillari davomida oliy ta’lim muassasalarining pedagogika va tillarni o‘qitish yo‘nalishlarida tahsil olayotgan 240 nafar bakalavriat bosqichi talabalari o‘rtasida olib borildi.

Eksperiment o‘tkazish uchun talabalar ikki guruhga ajratildi:

- **Nazorat guruhi (118 nafar talaba):** An’anaviy ma’ruza va matnga asoslangan darsliklar, an’anaviy o‘quv-uslubiy majmualar yordamida o‘qitildi.
- **Tajriba guruhi (122 nafar talaba):** QR-kodli, platforma integratsiyasiga ega va amaliy keyslar bilan boyitilgan yangi avlod darsliklari hamda maxsus ishlab chiqilgan "Yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasi" didaktik moduli asosida tahsil oldi.

Talabalarning yangi avlod darsliklari bilan ishlash ko‘nikmalari darajasi uchta asosiy mezon bo‘yicha baholandi:

1. **Kognitiv mezon:** Yangi formatdagi darsliklarning strukturasi, elektron resurslar va platformalardan foydalanish qoidalari haqidagi bilimlar.
2. **Texnologik (faoliyatli) mezon:** QR-kodlar orqali qo‘shimcha materiallarni topish, interaktiv topshiriqlarni bajarish, virtual simulyatorlar bilan ishlash tezkorligi va mustaqilligi.
3. **Refleksiv mezon:** Olingan ma’lumotlarni tahlil qilish, muammoli vaziyatlarni yechishda darslik giberhavolalaridan unumli foydalanish darajasi.

Darajalar past, o‘rta va yuqori ko‘rsatkichlar asosida saralandi hamda olingan natijalar matematik-statistik usullar (Styudent t-kriteriysi) yordamida tekshirildi.

Natijalar

Olib borilgan tadqiqotlar va pedagogik tajriba-sinov ishlari shuni ko‘rsatdiki, yangi avlod darsliklaridan tizimli foydalanish o‘quv jarayonining didaktik unumdorligini sezilarli darajada oshiradi. Tajriba-sinov boshida har ikkala guruhda ham talabalarning yangi formatdagi darsliklar (ayniqsa, gibrid va elektron platformali darsliklar) bilan ishlash ko‘nikmasi asosan past va o‘rta darajada edi. Ko‘pchiligi darslikni faqatgina o‘qish manbasi deb hisoblab, uning interaktiv funksiyalaridan (o‘z-o‘zini tekshirish testlari, qo‘shimcha video darslar) kam foydalangan.

O‘quv yili yakunida o‘tkazilgan yakuniy nazorat va amaliy topshiriqlar natijasida guruhlar o‘rtasida sezilarli farq aniqlandi. Tajriba va nazorat guruhlarining rivojlanish dinamikasi quyidagi jadvalda o‘z aksini topgan:

Guruhlar	Tajriba bosqichi	Past daraja (%)	O‘rta daraja (%)	Yuqori daraja (%)
Nazorat guruhi (n=118)	Eksperimentdan oldin	42.4	48.3	9.3
	Eksperimentdan keyin	35.6	51.7	12.7
Tajriba guruhi (n=122)	Eksperimentdan oldin	41.8	49.2	9.0
	Eksperimentdan keyin	11.5	54.1	34.4

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, tajriba guruhida yuqori darajaga ega bo‘lgan talabalar ko‘rsatkichi 9.0% dan 34.4% gacha ko‘tarildi (o‘sish 25.4%). Past darajadagi talabalar soni esa 41.8% dan 11.5% gacha kamaydi. Nazorat guruhida esa sezilarli dinamik o‘zgarishlar kuzatilmadi, yuqori daraja bor-yo‘g‘i 3.4% ga oshdi, xolos.

Didaktik nuqtai nazardan yangi avlod darsliklari bilan ishlash ko‘nikmasi rivojlangan talabalar muammoli amaliy topshiriqlarni bajarishda nazorat guruhiga nisbatan 35% kamroq vaqt sarfladilar. Shuningdek, ularning axborotni filtrlash va kerakli ilmiy manbalarga tezkor murojaat qilish tezligi 2.4 baravarga oshganligi kuzatildi.

Tahlil va muhokama

Oliy ta’lim tizimining transformatsiyalashuvi hamda raqamli iqtisodiyot sharoitida bo‘lajak mutaxassislarni tayyorlash sifati bevosita ularning o‘quv-uslubiy adabiyotlar, xususan, yangi avlod darsliklari bilan ishlash kompetentligi darajasiga bog‘liq bo‘lib qolmoqda. Mazkur tadqiqot doirasida olingan amaliy natijalar va empirik ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, yangi avlod darsliklari shunchaki axborot uzatuvchi statik vosita emas, balki talabaning kasbiy faoliyatga moslashuvchanligini, tanqidiy fikrlashini hamda mustaqil bilim olish traektoriyasini shakllantiruvchi dinamik didaktik tizimdir [2].

Tajriba-sinov ishlari jarayonida aniqlangan ko‘rsatkichlarni chuqurroq tahlil qilish, tajriba va nazorat guruhlarida yuzaga kelgan sifat o‘zgarishlarini qiyoslash hamda yangi avlod darsliklarining tarkibiy-funksional imkoniyatlarini ilmiy asoslash maqsadga muvofiqdir.

Talabalarning yangi avlod darsliklari bilan ishlash ko‘nikmalari dinamikasi tahlili

Tadqiqot boshida, ya’ni eksperimentdan avval, har ikkala guruhda ham talabalarning yangi formatdagi darsliklar bilan ishlash bo‘yicha ko‘rsatkichlari deyarli bir xil, ya’ni asosan quyi va o‘rta darajada edi. Bu holat talabalarning maktab yoki litsey ta’lim tizimidan boshlab faqatgina qog‘oz ko‘rinishidagi matnlarni mexanik yodlashga, tayyor konspektlar asosida darsga tayyorlanishga o‘rganib qolganliklari bilan izohlanadi [8]. An’anaviy o‘qitish uslubida darslik talaba uchun yakuniy haqiqat manbasi bo‘lib xizmat qiladi, bu esa uning mustaqil ravishda muqobil ilmiy manbalarni qidirish, elektron resurslarni saralash va integratsiyalashgan platformalarda ishlash ko‘nikmalarini cheklaydi.

Tajriba guruhida maxsus ishlab chiqilgan "Yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasi" didaktik modulining joriy etilishi vaziyatni tubdan o‘zgartirdi. Ushbu modul doirasida talabalar axborotni darslik ichidagi multimedia (video, audio, 3D modellar) shakllari bilan sinxronlashtirish, QR-kodlar vositasida global ilmiy bazalarga ulanish va topshiriqlarni interaktiv tarzda topshirish algoritmlarini tizimli ravishda o‘rgandilar [5]. Natijada, tajriba guruhida yuqori darajadagi ko‘nikmaga ega talabalar salmog‘i 9.0% dan 34.4% gacha, ya’ni 25.4% ga sezilarli ravishda o‘sdi.

Aksincha, an'anaviy metodika va standart bosma darsliklardan foydalanishni davom ettirgan nazorat guruhida yuqori darajali ko‘rsatkich bor-yo‘g‘i 3.4% ga oshib, umumiy miqdorda 12.7% ni tashkil etdi, xolos. Bu farq shuni ko‘rsatadiki, maxsus tashkil etilgan didaktik muhit va maqsadli metodik yo‘riqnomalarsiz talabaning raqamli ta'lim resurslari bilan resolvesiz va tizimsiz to‘qnashishi kutilgan samarani bermaydi. Ya'ni, talabaning qo‘liga shunchaki planshet yoki smartfon tutqazish va elektron PDF darslikni yuklab berish — unda raqamli darslik bilan ishlash madaniyatini avtomatik tarzda shakllantirib qo‘ymaydi [11].

Matematik-statistik tahlillar (Styudent t-kriteriysi) yordamida tajriba va nazorat guruhlarining yakuniy natijalari solishtirilganda, olingan farqning tasodifiy emasligi va uning ilmiy jihatdan ishonchliligi ($p < 0.05$ darajada) tasdiqlandi. Bu esa biz taklif etgan didaktik modelning samaradorligini to‘liq isbotlaydi.

Yangi avlod darsliklarining tarkibiy komponentlari va ularning didaktik salohiyati

Yangi avlod darsliklarining didaktik imkoniyatlarini ularning tarkibiy qismlari va funksiyalarini alohida-alohida muhokama qilish orqali kengroq ochib berish mumkin. Pedagogik adabiyotlar tahlili va amaliy tajribamizga tayanib, ushbu darsliklarning quyidagi fundamental funksiyalarini ajratib ko‘rsatamiz:

1. **Gibrid arxitektura va multimedia integratsiyasi.** An'anaviy darsliklarda matn va statik tasvirlar asosiy o‘rin tutsa, yangi avlod darsliklarida matn vizual hamda audio oqimlar bilan uzviy bog‘lanadi. Masalan, pedagogika yo‘nalishi talabalari darslikdagi "Inkluziv ta'lim prinsiplari" mavzusini o‘rganayotganda, faqatgina matnni o‘qimaydilar, balki darslik sahifasidagi giperhavola yoki QR-kod orqali real maktab dars jarayonidan olingan 5 daqiqalik videokeysni tomosha qiladilar [9]. Bu vizuallashuv talabada mavzu bo‘yicha emotsional-shaxsiy munosabatni uyg‘otadi va kognitiv tushunishni chuqurlashtiradi. Richard Mayerning multimediaviy o‘qitish nazariyasiga ko‘ra, inson vizual va auditor axborot kanallarini bir vaqtda ishlatganda ma'lumotni o‘zlashtirish va uni uzoq muddatli xotirada saqlash ko‘rsatkichi 20% gacha oshadi [5]. Bizning tadqiqotimiz ham ushbu qonuniyatni tasdiqladi: tajriba guruhidagi talabalar nazorat guruhiga nisbatan materialni 1.8 baravar tezroq eslab qoldilar va amaliy masalalarda to‘g‘ri qo‘llay oldilar.

2. **Interaktivlik va adaptiv aks-sado (Instant Feedback).** Yangi avlod darsliklarining eng katta afzalliklaridan biri ularning talaba bilan "muloqot"ga kirisha olishidir. Har bir bob yakunida yoki muhim tushunchalardan so‘ng o‘rnatilgan interaktiv simulyatorlar, keyslar va testlar talabaga o‘z bilimini real vaqt rejimida baholash imkonini beradi [6]. Agar talaba testda xatoga yo‘l qo‘ysa, tizim uni shunchaki "baho" bilan jazolamaydi, balki darslikning aynan shu xatoga aloqador bo‘lgan sahifasiga yoki qo‘shimcha tushuntirish videosiga avtomatik yo‘naltiradi (yo‘llaydi). Bu jarayon didaktikada "shaxsiylashtirilgan ta'lim traektoriyasi" deb ataladi [3]. Talaba o‘z xatosini darhol anglaydi va uni tuzatish ustida ishlaydi. Nazorat guruhida esa talabalar o‘z xatolarini faqat oraliq yoki yakuniy nazoratlardan keyingina (ko‘pincha bir necha haftadan so‘ng) bilib olganlar, bu esa bilimlardagi bo‘shliqlarni o‘z vaqtida bartaraf etish imkonini bermagan.

3. **Global ilmiy tarmoqlar bilan gipermatnli aloqa (Hypertextuality).** Zamonaviy darslik o‘z ichiga barcha bilimlarni sig‘dira olmaydi, bunga ehtiyoj ham yo‘q. Yangi avlod darsliklari dunyoning yetakchi ilmiy bazalari (Scopus, Web of Science, ScienceDirect) va ochiq ta'lim resurslari (Coursera, edX) bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri integratsiyalashgan bo‘lishi lozim [7]. Biz tajriba guruhida qo‘llagan darslikda har bir mavzu oxirida o‘sha yo‘nalish bo‘yicha so‘nggi 3 yilda nashr etilgan xalqaro maqolalarga havolalar berildi. Bu talabalarda "tadqiqotchilik ko‘nikmasini" (research literacy) rivojlantirishga xizmat qildi. Talaba faqatgina bitta muallifning fikri bilan cheklanib qolmay, muammoning global miqyosdagi muhokamasini ko‘rish, qiyoslash va o‘z mustaqil munosabatini shakllantirish imkoniga ega bo‘ldi [10].

Didaktik modelning bosqichma-bosqich amalga oshirilishi va uning samarasi

Yangi avlod darsliklarining yuqorida qayd etilgan imkoniyatlari o‘z-o‘zidan ishga tushib qolmaydi. Buning uchun oliy ta’lim dars mashg‘ulotlarining strukturasini ham o‘zgartirish talab etiladi. An’anaviy ma’ruza-seminar tizimi yangi avlod darsliklari bilan ishlashda o‘z samaradorligini yo‘qotadi. Biz tajriba guruhida o‘quv jarayonini uch bosqichli model (Mo‘ljallash, Amaliy-izlanish, Kreativ-baholash) asosida tashkil etdik, bu esa talabalarda ko‘nikmalarning tizimli o‘sishini ta’minladi.

Mo‘ljallash bosqichida eng asosiy e’tibor talabalardagi psixologik to‘siqlarni bartaraf etishga qaratildi. Ko‘plab talabalar darslikning raqamli platformasidan foydalanishda dastlabki qiyinchiliklarga duch keldilar (tizimga kirish, interaktiv modullarni yuklash, mobil ilovalar bilan sinxronizatsiya qilish). Ushbu bosqichda darslikning "raqamli arxitekturasi" bo‘yicha qisqa amaliy ko‘rsatmalar berildi. O‘qituvchining roli bu yerda axborot beruvchidan (translator) yo‘naltiruvchiga (facilitator) aylandi [12].

Amaliy-izlanish bosqichi eng uzoq davom etgan va eng sermahsul bosqich bo‘ldi. Bu bosqichda talabalarga darslik materiallariga tayanib, mustaqil yechilishi lozim bo‘lgan muammoli topshiriqlar va loyihalar berildi. Masalan, "Ta’limda innovatsiyalar" mavzusida talabalar darslikdagi QR-kod orqali xorijiy tajribani o‘rganib, uning O‘zbekiston sharoitiga mos keluvchi jihatlarini SWOT-tahlil ko‘rinishida taqdim etishlari talab qilindi. Bu jarayonda talaba darslik matnini shunchaki konspekt qilgani yo‘q, balki undan qurol sifatida foydalandi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, ushbu bosqichdan so‘ng tajriba guruhidagi talabalarning 64% ida axborotni mustaqil tahlil qilish va qayta ishlash ko‘nikmalari sezilarli darajada shakllandi.

Kreativ-baholash bosqichida talabalar o‘zlarining yakuniy o‘quv mahsulotlarini (portfolio, video-tahlil, elektron loyiha) taqdim etdilar. Bu yerda baholash mezoni darslik matnini qanchalik yaxshi yod olganlikka emas, balki darslik yordamida yangi intellektual mahsulot yarata olganlikka qaratildi [4]. Natijada talabalarda o‘z-o‘zini refleksiv baholash (self-assessment) qobiliyati rivojlandi. Ular o‘zlarining kuchli va zaif tomonlarini ko‘ra oldilar va darslikning qaysi modullari ustida yana qo‘shimcha ishlashlari kerakligini mustaqil belgilashdi.

Muammolar, cheklovlar va istiqboldagi vazifalar muhokamasi

Tadqiqotimiz natijalari ijobiy dinamikani ko‘rsatgan bo‘lsa-da, yangi avlod darsliklarini oliy ta’lim amaliyotiga keng joriy etishda bir qator tizimli muammolar va cheklovlar mavjudligini ham qayd etish lozim. Ushbu muammolarni bartaraf etmasdan turib, ta’lim tizimini to‘liq modernizatsiya qilib bo‘lmaydi.

Birinchidan, **professor-o‘qituvchilar tarkibining raqamli kompetentligi yetarli emasligi.** Yangi avlod darsliklari o‘qituvchidan ham mutlaqo yangicha yondashuvni, axborot texnologiyalarini mukammal bilishni talab qiladi. Tajriba-sinov ishlari jarayonida ma’lum bo‘ldiki, ba’zi o‘qituvchilar darslikning interaktiv imkoniyatlarini talabalarga tushuntirib berishda qiynaladilar yoki an’anaviy dars o‘tish uslubini afzal ko‘radilar [3]. Demak, talabalarda ko‘nikmalarni rivojlantirishdan avval, pedagog kadrlarning malakasini oshirish, ularni yangi formatdagi darsliklar bilan ishlash metodikasiga o‘rgatish zarur.

Ikkinchidan, **moddiy-texnik va infratuzilmaviy cheklovlar.** Yangi avlod darsliklarining multimedia elementlari va onlayn platformalari yuqori tezlikdagi internet aloqasini hamda zamonaviy kompyuter/planshet qurilmalarini talab etadi [11]. Ayrim hududiy oliy ta’lim muassasalarida yoki talabalarning yashash joylarida internet tezligining pastligi darslikning barcha imkoniyatlaridan teng huquqli foydalanishga to‘sqinlik qiladi. Bu esa ta’limda raqamli tengsizlik (digital divide) muammosini keltirib chiqarishi mumkin.

Uchinchidan, **talabalarda axborot yuklamasining ortishi (Information Overload).** Yangi avlod darsliklari juda ko‘p miqdordagi giperhavolalar, videolar va qo‘shimcha adabiyotlarni taqdim etganligi sababli, ba’zi talabalarda asosiy mavzudan chalg‘ish, axborot oqimida adashib qolish holatlari kuzatildi. Mark Prenskiy ta’kidlaganidek, raqamli avlod (digital natives) ma’lumotlarni tezkor qabul qilsa-da,

ularni chuqur tahlil qilish va uzoq vaqt davomida bitta muammoga diqqatni jamlash (attention span) borasida muammolarga ega [11]. Shuning uchun, yangi avlod darsliklarini loyihalashtirishda axborot hajmini qat'iy didaktik me'yorlashtirish (didactic rationing) va talabaga ortiqcha yuklama bermaslik choralarini ko'rish lozim [6].

Xalqaro tajriba bilan qiyosiy tahlil

Bizning tadqiqotimiz natijalari rivojlangan davlatlar (AQSh, Janubiy Koreya, Estoniya) oliy ta'lim tizimida raqamli va gibrid darsliklar bo'yicha olib borilgan ilmiy xulosalar bilan hamohangdir. Masalan, gibrid va smart-darsliklar ustida tadqiqot olib borgan xorijlik olimlarning fikricha, talabalarning darslik platformasidagi faolligi (bajarilgan testlar soni, videolarni ko'rish vaqti, giperhavolalarga o'tish chastotasi) ularning yakuniy imtihon baholari bilan to'g'ridan-to'g'ri korrelyativ bog'liqlikka ega ($r = 0.65$) [5, 10].

Bizning tadqiqotda ham xuddi shunday qonuniyat kuzatildi: darslik platformasidan faol foydalangan va ko'nikmalari yuqori darajada rivojlangan talabalar yakuniy nazoratlarda nafaqat yuqori baho oldilar, balki ularda mavzuni ijodiy talqin qilish darajasi nazorat guruhidagilarga nisbatan 42% yuqori bo'ldi. Bu esa bo'lajak mutaxassislarni yangi avlod darsliklari bilan ishlashga o'rgatish ularning kasbiy tayyorgarlik darajasini kafolatlovchi strategik omil ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Muhim uslubiy tavsiya: Olingan natijalar va tahlillar asosida oliy ta'lim muassasalari uchun yangi avlod darsliklarini yaratish va ulardan foydalanish bo'yicha quyidagi didaktik talablarni joriy etish taklif qilinadi:

1. Darslik tarkibidagi matn, vizual va audio materiallar nisbati kognitiv yuklamani inobatga olgan holda $50:30:20$ proporsiyasida muvozanatlashgan bo'lishi shart.
2. Har bir darslikda talabaning mustaqil faoliyatini boshqaruvchi va uni global ilmiy resurslar bilan bog'lovchi "metametodik qatlam" (LMS platformasi bilan integratsiya) mavjud bo'lishi lozim.
3. O'quv rejalari va fan dasturlariga talabalarning yangi avlod o'quv adabiyotlari bilan mustaqil ishlash soatlarini tizimli ravishda kiritish va ularni monitoring qilib borish mexanizmini yaratish zarur.

Xulosa

Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak mutaxassislarni yangi avlod darsliklari bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish — zamonaviy didaktikaning eng dolzarb talablaridan biridir. Yangi avlod darsliklari o'zining multimediaviy jozibadorligi, interaktivligi, gipermatnli tuzilishi va platformaviy integratsiyalashuvi bilan ta'lim sifatini oshirishda ulkan didaktik salohiyatga ega.

Olib borilgan ilmiy-pedagogik tadqiqot va tajriba-sinov ishlari yakunlari bo'yicha quyidagi xulosalarga kelindi:

- Yangi avlod darsliklari an'anaviy darsliklardan farqli o'laroq, talabani tayyor axborotni yodlashga emas, balki bilimlarni mustaqil izlab topish, tahlil qilish va amaliyotda qo'llashga yo'naltiradi.
- Maqsadli ishlab chiqilgan uch bosqichli didaktik model asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni talabalarning darslik bilan ishlash ko'nikmalarini (kognitiv, texnologik, refleksiv mezonlar bo'yicha) o'rtacha 25.4% ga oshirish imkonini berdi.
- Bo'lajak mutaxassislarda ushbu ko'nikmalarning shakllanganligi ularning mustaqil ta'lim olish ko'rsatkichlarini yaxshilab, kasbiy moslashuvchanlik hamda axborot bilan ishlash kompetentligini kafolatlaydi.

Oliy ta'lim tizimida darsliklar yaratish metodologiyasini yanada takomillashtirish, ularni sun'iy intellekt elementlari va adaptiv ta'lim texnologiyalari bilan boyitish istiqboldagi tadqiqotlarning muhim yo'nalishlari bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi "O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida"gi PF-5847-sonli Farmoni. – T., 2019. – B. 12-15.
2. Begimkulov U.X. Oliy pedagogik ta’limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. Monografiya. – Toshkent: Fan, 2007. – B. 84-89.
3. Robert I.V. Modernization of education in the conditions of digitalization and informatization. – Moscow: Institute of Education Management RAE, 2021. – Pp. 45-52.
4. Zujev D.D. Shkolniy uchebnik. – Moskva: Prosveshcheniye, 1983. – S. 112-118.
5. Mayer R.E. Multimedia Learning. 3rd Edition. – Cambridge University Press, 2020. – Pp. 135-142.
6. Jonassen D.H. Learning to Solve Problems with Technology: A Constructivist Perspective. – Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall, 2008. – Pp. 92-98.
7. Tojiyev M., Ziyomudinov R. O‘quv jarayonida yangi pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va modellashtirish. – Toshkent: Tafakkur, 2012. – B. 67-73.
8. Bespalko V.P. Uchebnik i novie tehnologii obucheniya. – Moskva: IRIRO, 2004. – S. 56-61.
9. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A.H. Ta’limda innovatsion texnologiyalar (ta’lim muassasalari pedagog-o‘qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). – Toshkent: Iste’dod, 2008. – B. 104-110.
10. Bruce C. Informed Learning. – Chicago: Association of College and Research Libraries, 2008. – Pp. 78-85.
11. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants Part 1. // On the Horizon. – 2001. – Vol. 9, No. 5. – Pp. 1-6.
12. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2003. – B. 48-53.